

رقیة فلاح - سهیلا موسایی فرد - زنجان

افراد (خصوصاً نوجوانان و جوانان) به سیگار است تا با بررسی علل این گرایش، اقداماتی در جهت پیشگیری از اعتیاد به سیگار در افراد انجام گیرد. با توجه به گرایش قابل توجه دانش آموزان به سیگار، در این پژوهش که در شهرستان زنجان صورت گرفته، سعی شده است که میزان تأثیر هر یک از عوامل فردی، اجتماعی، خانوادگی، مذهبی، روانی، عاطفی و... در میزان گرایش دانش آموزان به سیگار مورد مطالعه قرار گیرد تا در سیاستگذاری‌های فرهنگی و اجتماعی، با کنترل عوامل مؤثر، از گرایش دانش آموزان به سیگار جلوگیری به عمل آید. با توجه به نتایج به دست آمده از تحقیق، عوامل خانوادگی و آموزشی بیشترین تأثیر را در گرایش دانش آموزان به سیگار داشته است.

چکیده:

مسئله اعتیاد به سیگار در جهان امروز از مسائل مهم اجتماعی است و یکی از مشکلات عمده جوامع محسوب می‌شود. جامعه‌شناسان، روان‌شناسان،

پزشکان و دیگر کارشناسان و هم‌چنین سازمان‌های مختلف برای پیشگیری و مبارزه با اعتیاد، طرح‌ها و برنامه‌های مختلفی را به مورد اجرا گذاشته‌اند تا سلامت افراد و بهداشت عمومی جامعه را حفظ کنند و از هدر رفتن نیروهای انسانی جلوگیری نمایند.

یکی از برنامه‌ریزی‌های انجام شده در این زمینه، فراهم آوردن زمینه‌های تحقیقاتی در مورد بررسی علل گرایش

گرایش نوجوانان به سیگار بررسی عوامل مؤثر در

از آن جا که جوانان دانش آموز،
قشر عظیمی از کشور ایران را
تشکیل می دهند، رواج مصرف
سیگار در بین آنان، به عنوان
یک آسیب اجتماعی، سلامت
آنان را که می توانند عامل
مهمی در رشد و توسعه
اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
کشور باشند، مورد تهدید قرار
می دهد.

می شوند.

از آن جا که جوانان دانش آموز، قشر عظیمی از کشور
ایران را تشکیل می دهند، رواج مصرف سیگار در بین آنان، به
عنوان یک آسیب اجتماعی، سلامت آنان را که می توانند
عامل مهمی در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
کشور باشند، مورد تهدید قرار می دهد.

مقدمه

مسئله اعتیاد به مصرف سیگار یک مشکل عمده
اجتماعی است که علاوه بر عوارض جسمی و روانی برای
فرد، سلامت جامعه را از نظر اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و
فرهنگی مورد تهدید قرار می دهد.

گرایش و اعتیاد به سیگار، زمینه و مقدمه روی آوردن به
اعتیادات دیگر است و امروزه پیامدهای نامطلوب سیگار بر
بدن، بیش از پیش محرز گردیده و مصرف سیگار هرگز برای
سلامت شخص مفید تشخیص داده نشده است.

در آمریکا، توسط سازمان مبارزه با سرطان، مطالعه ای
روی جوانان ۱۳ تا ۱۹ ساله انجام گرفته است که نتایج آن
نشان می دهد جوانان معتاد به سیگار بیقرار، مشوش و
بد اخلاق اند. هم چنین فردی که بین ۱۳ تا ۱۹ سالگی سیگار
کشیدن را شروع می کند، به احتمال ۷۰ درصد زودتر از سایر
افراد می میرد و سیگار کشیدن از عوامل عمده ابتلا به سرطان
ریه است.

سیگار کشیدن رفتار آموخته شده ای است که تابع
تعدادی متغیرهای پیچیده پیش آیند و پس آیند است. منابع
متعددی می توانند عادت سیگار کشیدن را حمایت کنند و
این ها در اکثر موارد در سال های نخستین دوره بلوغ ایجاد

اهمیت تحقیق

اهمیت موضوع از آن جاست که اعتیاد به سیگار
زمینه ساز اعتیاد به سایر مواد مخدر است. به عبارت دیگر،
سیگار به عنوان «درب ورودی اعتیاد» تلقی می شود و
مؤثرترین و نخستین گام برای سقوط در دام اعتیاد است.
از سوی دیگر جوانان سرمایه های پرارزش جامعه و
امیدهای آینده کشورند که در آینده ای نه چندان دور، بار
سنگین اداره مملکت را به عهده خواهند گرفت. از این رو
هدایت و تقویت نیروهای بالقوه آنان به سوی سازندگی و
رشد، مستلزم حفظ بهداشت جسمی و روانی و بالا بردن
سطح آگاهی آنان در مسیر کمال است تا بتوانند موانع
حرکت را از پیش پای خود بردارند و نیروهای مفید و
کارآمدی برای جامعه باشند. با توجه به این که سنین ۱۵-۲۰
سالگی مستعدترین زمان برای شروع سیگار کشیدن است،

یکی از راه‌هایی که نوجوانان
برای نشان دادن خود و ارضای
حس استقلال طلبی خود بر
می‌گزینند، کشیدن سیگار است
و این عمل در واقع راهی است
که با آن، نوجوان می‌خواهد
علیه محدودیت‌هایی که بر او
اعمال می‌شود، یا گمان می‌کند
که والدین برای او ایجاد
کرده‌اند، طغیان کند

استقلال طلبی، پرخاشگری، رسانه‌ها و... را نام برد که همگی
به نحوی در گرایش به مصرف سیگار و اعتیاد دخیل‌اند.

پیشینه تحقیق

تحقیقات بسیار زیادی در ایران و خارج از کشور در
ارتباط با علل گرایش افراد به سیگار انجام گرفته است که
نشان دهنده اهمیت این موضوع است. در ذیل به نمونه‌هایی
از این تحقیقات اشاره می‌شود:

۱- در تحقیقی که توسط آقای فرامرز سهرابی در ایران
صورت گرفته است نتایج زیر به دست آمده است:

- جو عمومی خانه و کیفیت رفتار والدین در گرایش
فرزندان به سیگار مؤثر است.

- اعتقادات مذهبی به مثابه عوامل بازدارنده در مصرف
سیگار به شمار می‌آیند.

- مسائل شخصی، روانی و مسائل اجتماعی (دوستان
ناباب) از میان عوامل مؤثر، در اولویت قرار دارند.

۲- در تحقیقی که توسط مهران سعادت در زمینه بررسی
عوامل مؤثر در گرایش افراد به کشیدن سیگار انجام شده

است، علل مؤثر به ترتیب زیر دسته بندی شده‌اند:

رفع خستگی، سرگرمی، غم و ناراحتی، کنجکاوی،
خوشی، تنهایی و رفع عصبانیت.

۳- تحقیقات پرسن (PERSON) در سال ۱۹۹۱، نشان دهنده
این واقعیت است که مصرف سیگار از دوران نوجوانی آغاز

در این سنین رفتارهای نامطلوب خانواده از طرف پدر و مادر،
دوستان ناباب در محیط مدرسه و زندگی و عصیان بلوغ که
در این سن به اوج خود می‌رسد، دست به دست هم داده،
پایه‌های آینده‌ای شوم را بنا می‌کنند. در این سنین والدین
دیگر نقطه اتکا نیستند و نوجوانان آن چنان تمایلی به حمایت
از طرف خانواده ندارند، بلکه بیش‌تر نیازمند حمایت دوستانی
هستند که مورد تأییدشان‌اند. مشکل عمده، مشکل برقراری
مناسبات و روابط میان نوجوانان و والدین است. نوجوانان
بر اساس تغییرات بلوغ و بحران هویت، رفتاری ناسازگارانه
دارند. والدین افرادی‌اند که با برقراری ارتباط صحیح می‌توانند به
آنان کمک کنند تا از این سن پر آشوب بگذرند.

یکی از راه‌هایی که نوجوانان برای نشان دادن خود و
ارضای حس استقلال طلبی خود بر می‌گزینند، کشیدن
سیگار است و این عمل در واقع راهی است که با آن، نوجوان
می‌خواهد علیه محدودیت‌هایی که بر او اعمال می‌شود، یا
گمان می‌کند که والدین برای او ایجاد کرده‌اند، طغیان کند و
نیز وسیله‌ای است که نوجوان با آن می‌خواهد به همسالانش
ثابت کند که بزرگ شده است، خصوصاً وقتی که با دوستانی
همراه باشد که سیگار می‌کشند.

بلوغ دوران استرس و فشار است. استرس‌های دوران
بلوغ باعث هیجانات، مشکلات عاطفی و گاهی روانی
می‌شود. اولین عکس‌العملی که نوجوانان در برابر استرس‌ها
از خود نشان می‌دهند، واکنش‌های سازشی یا دفاعی است. از
عوامل دیگر می‌توان مشکلات تحصیلی، بحران هویت،

با توجه به این که سنین ۲۰۱۵ سالگی مستعدترین زمان برای شروع سیگار کشیدن است، در این سنین رفتارهای نامطلوب خانواده از طرف پدر و مادر، دوستان ناباب در محیط مدرسه و زندگی و عصیان بلوغ که در این سن به اوج خود می‌رسد، دست به دست هم داده، پایه‌های آیندای شوم را بنا می‌کنند.

- باشد، می‌تواند نفوذی قوی‌تر از نفوذ خانواده داشته باشد.
- ۷- هر اندازه که نوجوانان ما پای بند به گرایش‌های اخلاقی و مذهبی باشند، کم‌تر به این گونه گرایش‌ها پاسخ می‌دهند.
- ۸- مشکلات گوناگون زندگی می‌تواند در بروز رفتارهای انحرافی مؤثر باشد، همان‌طور که داشتن زندگی برنامه‌ریزی شده می‌تواند مانع رفتارهای انحرافی شود.
- ۹- کشمکش‌های زندگی و اتفاقاتی که در آن روی می‌دهد، می‌تواند عاملی مهم در بروز رفتارهای انحرافی باشد.
- ۱۰- نوجوانان و جوانان انتقاد پذیرند. توصیه و پند و اندرز والدین در مورد عمل زشت آن‌ها می‌تواند در جلوگیری از این عمل انحرافی، مؤثر باشد.
- ۱۱- گرایش به مصرف سیگار در میان آموزشی که بیش‌تر مردود شده‌اند، افزون‌تر بوده است.
- ۱۲- خواندن کتاب‌های رمان در بین افراد سیگاری بیش‌تر رواج داشته است.

منابع:

- احمدی، جمشید؛ والدین سالم و غیرمعتاد، فرزندان سالم و غیرمعتاد، انتشارات انجمن اولیا و مربیان، ماهنامه پیوند، شماره ۲۷۰، تهران ۱۳۸۱.
- احمدی، سید احمد؛ روان‌شناسی نوجوانان و جوانان، انتشارات نشر فردا، تهران ۱۳۶۵.
- پورکاظمی، دکتر لطفعلی؛ سیگار، سکنه، سرطان، انتشارات مدرسه، تهران ۱۳۶۹.
- سهرابی، فرامرز؛ مسئله سیگار در آینه تحقیق، انتشارات مدرسه، تهران ۱۳۶۹.
- عبادی، یعقوبعلی و محمدی، عنایت؛ تعاریف و ملاک‌های تشخیص ناهنجاری‌های رفتاری زنجان، انتشارات معاونت پرورشی اداره کل آموزش و پرورش استان، ۱۳۷۲.
- معتمدی، دکتر زهرا؛ رفتار بانوجوانان، انتشارات لک لک، تهران ۱۳۷۳.
- نشریه سازمان بهداشت جهانی (WORLD HEALTH)، ۱۹۸۱.

می‌شود و شروع مصرف بعد از دوران نوجوانی، اغلب به مصرف غیردائمی سیگار منتهی می‌شود.

۴- سارولا (SARVELA) نیز در تحقیقات خود نشان داده است که دوستان سیگاری بالاترین نقش را در آغاز مصرف سیگار توسط دانش‌آموزان داشته‌اند.

نتایج تحقیق:

- در تحقیقی که در سال تحصیلی ۱۳۸۱/۸۲ توسط نویسندگان این گزارش تحقیق، در شهرستان زنجان صورت گرفته، نتایج زیر به دست آمده است:
- ۱- هر قدر سطح تحصیلات والدین بالاتر باشد، فرزندان آنان برای رویارویی با مسائل روزمره آماده‌تر می‌شوند و کم‌تر دچار لغزش و مشکلات می‌گردند، زیرا زندگی این گونه والدین، مبتنی بر برنامه‌ریزی است و به همان نسبت برای انجام کارهای غیربرنامه‌ریزی شده و گمراه کننده، وقت کم‌تری خواهند داشت.
- ۲- استعمال سیگار در خانواده باعث یادگیری آن توسط دانش‌آموزان و از بین رفتن قبح عمل مصرف سیگار می‌شود.
- ۳- پدران و مادران باید در نوع و نحوه رفتار خود با فرزندان دقت کنند و محیط خانه را محیطی مطلوب برای شکوفایی استعدادهای فرزندان سازند، چرا که محیط سرد و خشن، سبب گریزان شدن فرزندان از خانه می‌شود.
- ۴- هر قدر، فرزندان بیش‌تر با والدین مشورت کنند، کم‌تر دچار اعتیاد به مصرف سیگار می‌شوند. ارتباط صمیمی بین والدین و فرزندان یکی از عوامل مهم جلوگیری از اعتیاد به سیگار است.
- ۵- هر قدر فرزندان ما، مقید به رعایت مقررات مدرسه باشند، انحرافات در آنان کم‌تر مشاهده می‌شود.
- ۶- اگر جو اجتماعی و فشارهای هنجاری مدرسه بالا